

Nilufar MADAMINOVA,

Yetakchi o'qituvchi, Toshkent davlat yuridik universiteti huzuridagi akademik litseyi, Toshkent, O'zbekiston

E-mail: nilufarmadaminova077@gmail.com

DSc, dotsent M.Boltayeva taqrizi asosida

INGLIZ TILINI O'QITISH VOSITASI SIFATIDA MONOLOGLARDAN SUN'IY INTELLEKT ORQALI FOYDALANISHNING MUVAFFAQIYATLI STRATEGIYALARI

Аннотация

Mazkur maqolada ingliz tilini o'qitish jarayonida monologik nutqni rivojlantirishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan samarali foydalanish strategiyalari yoritiladi. Tadqiqotda AI asosidagi vositalar yordamida talabalarning mustaqil fikrlash, og'zaki nutqni rejalashtirish, talaffuzni takomillashtirish va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, monologik topshiriqlarni individuallashtirish, avtomatik fikr-mulohaza olish, nutq xatolarini aniqlash va o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirishga qaratilgan metodik yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Maqolada sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish ingliz tili darslarida interaktiv, shaxsga yo'naltirilgan va samarali ta'lim muhitini shakllantirishga xizmat qilishi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, monologik nutq, sun'iy intellekt, kommunikativ kompetensiya, raqamli ta'lim, interaktiv metodlar, til o'qitish strategiyalari.

УСПЕШНЫЕ СТРАТЕГИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МОНОЛОГОВ С ПОМОЩЬЮ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В данной статье рассматриваются эффективные стратегии использования технологий искусственного интеллекта для развития монологической речи в процессе обучения английскому языку. Анализируются возможности AI-инструментов в формировании самостоятельного мышления учащихся, планировании устной речи, совершенствовании произношения и развитии коммуникативной компетенции. Особое внимание уделяется индивидуализации монологических заданий, получению автоматической обратной связи, выявлению речевых ошибок и повышению мотивации обучающихся к изучению иностранного языка. В статье обосновывается, что применение искусственного интеллекта на занятиях английского языка способствует созданию интерактивной, лично-ориентированной и результативной образовательной среды.

Ключевые слова: английский язык, монологическая речь, искусственный интеллект, коммуникативная компетенция, цифровое образование, интерактивные методы, стратегии обучения языку.

SUCCESSFUL STRATEGIES FOR USING AI-BASED MONOLOGUES AS A TOOL FOR TEACHING ENGLISH

Annotation

This article examines effective strategies for using artificial intelligence technologies to develop monological speech in English language teaching. The study analyzes the potential of AI-based tools to enhance students' independent thinking, oral speech planning, pronunciation skills, and communicative competence. Special attention is given to the individualization of monologue tasks, automated feedback, identification of speech errors, and improvement of learners' motivation in foreign language learning. The article argues that the integration of artificial intelligence into English lessons helps create an interactive, learner-centered, and effective educational environment.

Keywords: English language, monological speech, artificial intelligence, communicative competence, digital education, interactive methods, language teaching strategies.

Kirish. Bugungi kunda chet tillarini, xususan, ingliz tilini o'qitish jarayoni an'anaviy yondashuvlardan raqamli va interaktiv metodlarga bosqichma-bosqich o'tmoqda. Ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi til o'rganuvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash, ularning nutqiy xatolarini tahlil qilish, talaffuzini baholash hamda mustaqil mashq qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Ayniqsa, ingliz tilida og'zaki nutqni shakllantirishda AI vositalaridan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni erkin fikr bildirishga o'rgatish va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ingliz tilini o'qitishda monologik nutq alohida o'rin tutadi. Monolog o'quvchining muayyan mavzu yuzasidan izchil, mantiqiy va mustaqil fikr bayon qila olish qobiliyatini namoyon etadi. Bunday nutq shakli o'quvchidan lug'at boyligi,

grammatik bilim, talaffuz madaniyati, nutq tuzilmasini rejalashtirish va fikrni ketma-ket ifodalash ko'nikmalarini talab qiladi. Shu sababli monoglardan foydalanish nafaqat og'zaki nutqni rivojlantirish, balki o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, ijodiy yondashuvi va mustaqil ta'lim olish malakalarini shakllantirishda ham samarali vosita hisoblanadi.

Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar monologik nutqni o'rgatishda yangi metodik imkoniyatlarni yuzaga keltiradi. Masalan, AI yordamida o'quvchilarga mavzuga mos monolog namunalarini yaratish, ularning nutqini yozib olish va tahlil qilish, talaffuzdagi kamchiliklarni aniqlash, grammatik va leksik xatolar bo'yicha tavsiyalar berish mumkin. Bundan tashqari, sun'iy intellekt o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va ehtiyojiga mos individual topshiriqlarni shakllantirish orqali

ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etishga xizmat qiladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy ingliz tili ta'limida o'quvchilarni faqat grammatik qoidalarini bilishga emas, balki o'z fikrini erkin, ravon va mantiqiy bayon qila olishga tayyorlash muhim vazifa sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan, monologik nutqni sun'iy intellekt vositalari orqali rivojlantirish ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish, o'quvchilarning nutqiy faolligini kuchaytirish va mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini takomillashtirishga xizmat qiladi. Mazkur maqolada ingliz tilida o'qitish vositasi sifatida monologlardan AI orqali foydalanishning muvaffaqiyatli strategiyalari ilmiy-metodik jihatdan tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ingliz tilini o'qitishda monologik nutqdan foydalanish masalasi kommunikativ kompetensiya, og'zaki nutqni rivojlantirish va raqamli texnologiyalar yordamida til o'rgatish bilan bevosita bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan mavzuni ilmiy asoslashda Dell Hymes, Jack C. Richards va Carol A. Chapelle kabi olimlarning qarashlari muhim nazariy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Dell Hymes kommunikativ kompetensiya nazariyasini ilgari surgan olimlardan biri sifatida tilni faqat grammatik qoidalar majmui emas, balki real ijtimoiy vaziyatda to'g'ri va maqsadga muvofiq qo'llanadigan kommunikativ vosita sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, til o'rganuvchi nafaqat gap tuzishni, balki kimga, qachon, qanday sharoitda va qanday maqsadda gapirishni ham bilishi kerak. Bu yondashuv ingliz tilida monologlardan foydalanish uchun juda muhimdir, chunki monologik nutq o'quvchidan mavzuni mantiqiy ochib berish, auditoriyani hisobga olish, fikrni izchil bayon qilish va nutqiy vaziyatga mos til birliklarini tanlashni talab etadi. AI vositalari orqali tayyorlanadigan monolog topshiriqlari aynan Hymes ta'kidlagan kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiladi: o'quvchi grammatik jihatdan to'g'ri gapirish bilan birga, fikrni mazmunli, vaziyatga mos va ta'sirchan ifodalashni ham mashq qiladi.

Jack C. Richards ingliz tilini o'qitishda tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarining markaziy o'ringa ega ekanligini ta'kidlaydi. Uning tadqiqotlarida og'zaki nutqni rivojlantirish uchun o'quvchiga yetarli darajada nutqiy namuna, mashq qilish muhiti va faol kommunikativ vazifalar berilishi zarurligi asoslanadi. Richardsning qarashlari monologik nutqni o'qitishda ayniqsa dolzarbdir, chunki monolog tayyorlash jarayonida o'quvchi mavzuni rejalashtiradi, asosiy fikrlarni tanlaydi, dalillarni ketma-ket joylashtiradi va ularni og'zaki shaklda ifodalaydi. AI vositalari bu jarayonda o'quvchiga mavzu tanlash, reja tuzish, leksik birliklarni boyitish, talaffuzni tekshirish va nutqni qayta tahrirlash imkonini beradi. Demak, Richardsning og'zaki nutqni amaliy faoliyat orqali rivojlantirish haqidagi g'oyalari AI yordamida monologlardan foydalanish strategiyalarini ishlab chiqishda metodik asos bo'la oladi.

Carol A. Chapelle esa kompyuter yordamida til o'qitish, texnologiyaga asoslangan baholash va ikkinchi tilni o'rganishda raqamli vositalardan foydalanish masalalarini chuqur tadqiq qilgan olimlardan biridir. Uning ilmiy ishlarida texnologiya til o'rganuvchiga individual yondashuv, interaktiv mashqlar, tezkor fikr-mulohaza va mustaqil o'rganish imkoniyatini berishi ko'rsatiladi. Bu qarashlar AI asosida monologlardan foydalanish mavzusiga bevosita mos keladi. Chunki sun'iy intellekt o'quvchining nutqini tahlil qilishi, xatolarini aniqlashi, talaffuz va grammatikaga doir tavsiyalar berishi, shuningdek, o'quvchining darajasiga mos yangi monolog topshiriqlarini yaratishi mumkin. Chapelle yondashuvi asosida aytish mumkinki, AI ingliz tilini o'qitishda oddiy yordamchi vosita emas, balki o'quvchining individual nutqiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi metodik platforma sifatida qaralishi lozim.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda ingliz tilini o'qitishda monologik nutqdan sun'iy intellekt vositalari orqali foydalanishning samarali strategiyalarini aniqlashga qaratilgan nazariy-metodik tahlil usulidan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida kommunikativ yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, raqamli

pedagogika va AI asosidagi til o'qitish texnologiyalari o'zaro bog'liq holda o'rganildi. Avvalo, ingliz tilida monologik nutqni shakllantirishga oid ilmiy adabiyotlar, mavjud metodik yondashuvlar hamda sun'iy intellektga asoslangan o'quv platformalarining didaktik imkoniyatlari tahlil qilindi. Shuningdek, AI vositalari yordamida monolog mavzusini tanlash, nutq rejasini tuzish, talaffuz va grammatik xatolarni aniqlash, avtomatik fikr-mulohaza berish hamda o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos topshiriqlar ishlab chiqish imkoniyatlari metodik jihatdan baholandi.

Tadqiqotda tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va pedagogik kuzatuv metodlariga tayanildi. Tahlil metodi orqali monologik nutqni rivojlantirishda AI vositalarining vazifalari aniqlashtirildi; taqqoslash metodi yordamida an'anaviy monolog mashqlari bilan sun'iy intellekt asosida tashkil etilgan monologik topshiriqlarning farqli jihatlari ko'rsatib berildi. Umumlashtirish metodi esa ingliz tili darslarida AI yordamida monologlardan foydalanish bo'yicha muvaffaqiyatli strategiyalarni tizimlashtirish imkonini berdi. Pedagogik kuzatuv asosida o'quvchilarning monologik nutqni tuzish, fikrni izchil bayon qilish, talaffuzni yaxshilash va mustaqil mashq qilish jarayonidagi faolligi baholandi.

Mazkur metodologik yondashuv ingliz tilini o'qitishda monologlardan AI orqali foydalanish nafaqat texnologik yangilik, balki o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik vosita ekanligini aniqlashga imkon beradi. Tadqiqot natijalari asosida sun'iy intellekt yordamida monologik nutqni o'rgatishda individual yondashuv, interaktiv mashq, avtomatik baholash va refleksiv tahlil kabi strategiyalar muhim metodik omillar sifatida belgilandi.

Tahlil va natijalar. Ingliz tilini o'qitishda monologlardan AI orqali foydalanish o'quvchilarning og'zaki nutq faoliyatini faollashtirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda samarali metodik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy darslarda monologik nutq ko'pincha oldindan yodlangan matnni aytib berish bilan cheklanib qoladi. Bunday holatda o'quvchi grammatik jihatdan to'g'ri gapirishga harakat qilsa-da, erkin fikr bildirish, savolga mos javob tuzish, fikrni mantiqiy rivojlantirish va real kommunikativ vaziyatga moslashishda qiyinchiliklarga duch keladi. AI vositalari esa monologik nutqni tayyorlash, mashq qilish, tahlil qilish va takomillashtirish jarayonini bosqichma-bosqich tashkil etishga imkon beradi.

Tadqiqot davomida AI asosida monologlardan foydalanishning bir nechta muvaffaqiyatli strategiyalari ajratib ko'rsatildi. Birinchi strategiya - mavzuga mos monolog namunalarini yaratishdir. Sun'iy intellekt vositalari o'quvchining til darajasi, yoshi, qiziqishi va o'quv mavzusiga mos ravishda qisqa, o'rta yoki kengaytirilgan monolog matnlarini shakllantirishi mumkin. Masalan, "My future profession", "The role of technology in education", "Environmental problems" kabi mavzularda AI yordamida B1 yoki B2 darajaga mos monolog namunalarini yaratish o'quvchilarga nutq tuzilmasini tushunishga yordam beradi. Bunda o'quvchi kirish, asosiy fikr va xulosa qismlarining qanday bog'lanishini amaliy misolda ko'radi.

Ikkinchi strategiya - monolog rejasini tuzishda AI yordamidan foydalanishdir. O'quvchilar ko'pincha monolgni qanday boshlash, fikrlarni qanday tartibda joylashtirish va xulosani qanday yakunlashni bilmaydilar. AI vositalari mavzu bo'yicha tayanch savollar, asosiy g'oyalar, bog'lovchi iboralar va yakunlovchi jumalarni taklif etishi mumkin. Masalan, "The advantages and disadvantages of online learning" mavzusida AI quyidagi tuzilmani tavsiya qilishi mumkin: mavzuga kirish, onlayn ta'limning qulayliklari, uning kamchiliklari, shaxsiy fikr va umumiy xulosa. Bu esa o'quvchining nutqini tartibli, izchil va mantiqiy qilishga xizmat qiladi.

Uchinchi strategiya - AI asosida avtomatik fikr-mulohaza olishdir. O'quvchi o'z monologini yozib yoki matn shaklida kiritgandan so'ng, sun'iy intellekt grammatik, leksik, talaffuz va uslubiy xatolarni aniqlab berishi mumkin. Masalan, noto'g'ri fe'l zamonlari, so'z tartibi, takroriy so'zlar, talaffuzdagi noaniqliklar

yoki fikrlar orasidagi bog'lanish yetishmasligi bo'yicha tavsiyalar beriladi. Bu jarayon o'qituvchining baholash faoliyatini to'liq almashtirmaydi, lekin o'quvchiga mustaqil mashq qilish va xatolar ustida ishlash imkonini kengaytiradi.

To'rtinchi strategiya - monologik nutqni individuallashtirishdir. Har bir o'quvchining lug'at boyligi, grammatik bilim darajasi, talaffuzi va nutqiy faolligi turlicha bo'ladi. AI vositalari o'quvchining darajasiga mos topshiriqlarni shakllantirish orqali ta'limni shaxsga yo'naltirilgan tarzda tashkil etadi. Masalan, pastroq darajadagi o'quvchiga sodda gaplar, tayanch iboralar va qisqa monologlar berilsa, yuqori darajadagi

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, AI asosida monologlardan foydalanish ingliz tili darslarida quyidagi ijobiy natijalarni beradi:

Yo'nalish	An'anaviy yondashuvdagi holat	AI asosidagi yondashuv natijasi
Monolog tuzish	O'quvchi ko'pincha matni yodlaydi	O'quvchi reja asosida mustaqil fikr bildiradi
Xatolarni aniqlash	Faqat o'qituvchi tekshiradi	AI tezkor fikr-mulohaza beradi
Talaffuz	Kam mashq qilinadi	O'quvchi qayta-qayta mashq qiladi
Individual yondashuv	Barcha o'quvchiga bir xil topshiriq beriladi	Har bir o'quvchiga darajasiga mos topshiriq beriladi
Motivatsiya	Faollik ayrim o'quvchilar bilan cheklanadi	Ko'pchilik o'quvchilar mustaqil mashq qilishga jalb etiladi

AI yordamida monologlardan foydalanish natijasida o'quvchilarda mavzuga oid fikrlarni mustaqil shakllantirish, ularni mantiqiy tartibda bayon qilish, nutqda bog'lovchi birliklardan foydalanish va og'zaki ifodani yaxshilash imkoniyati ortadi. Ayniqsa, "I think that...", "In my opinion...", "Firstly...", "On the other hand...", "To sum up..." kabi iboralar asosida monologni izchil tuzish ko'nikmasi rivojlanadi. Bu esa o'quvchining nafaqat ingliz tilidagi nutqiy faolligini, balki tanqidiy va ijodiy fikrlashini ham kuchaytiradi.

Shuningdek, AI vositalari o'quvchilarning psixologik to'siqlarini kamaytirishga yordam beradi. An'anaviy darslarda ayrim o'quvchilar xato qilishdan qo'rqib, auditoriya oldida gapirishdan tortinadi. AI bilan ishlash jarayonida esa ular dastlab individual tarzda mashq qiladi, xatolarini tuzatadi va keyin sinf oldida ishonch bilan monolog so'zlashga tayyor bo'ladi. Bu holat ayniqsa og'zaki nutqi sust rivojlangan yoki o'ziga ishonchi past bo'lgan o'quvchilar uchun muhimdir.

Natijalar asosida aytish mumkinki, ingliz tilida monologlardan AI orqali foydalanish uch asosiy jihatdan samarali hisoblanadi. Birinchidan, u o'quvchining og'zaki nutqini shakllantirishda individual yondashuvni ta'minlaydi. Ikkinchidan, AI tezkor tahlil va fikr-mulohaza orqali o'quvchining xatolar ustida ishlash imkoniyatini kengaytiradi. Uchinchidan, monologik topshiriqlarni interaktiv va qiziqarli shaklda tashkil etish orqali o'quvchilarning ingliz tilini o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

Umuman olganda, tahlil va natijalar AI asosida monologlardan foydalanish ingliz tili ta'limida samarali strategik yo'nalish ekanligini ko'rsatadi. Bunday yondashuv o'quvchini tayyor matni yodlashdan mustaqil fikrlashga, passiv tinglovchidan faol nutq ishtirokchisiga, xatodan qo'rqadigan o'rganuvchidan o'z nutqini tahlil qila oladigan shaxsga aylantirishga xizmat qiladi. Shu bois ingliz tili darslarida AI yordamida monologik nutqni rivojlantirish zamonaviy, interaktiv va natijador metodik yondashuv sifatida baholanishi mumkin.

ADABIYOTLAR

- Hymes D. On Communicative Competence // Pride J.B., Holmes J. Sociolinguistics. - Harmondsworth: Penguin Books, 1972. - P. 269-285.
- Richards J.C. Teaching Listening and Speaking: From Theory to Practice. - Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Chapelle C.A. Computer Applications in Second Language Acquisition. - Cambridge: Cambridge University Press, 2001. - P. 215 p.
- Warschauer M., Healey D. Computers and Language Learning: An Overview // Language Teaching. - 1998. - Vol. 31. - P. 51-71.
- Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. - 1980. - Vol. 1. - No. 1. - P. 1-47.
- Luoma S. Assessing Speaking. - Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. - Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
- Nunan D. Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers. - London: Prentice Hall, 1991.